

College voor Toetsen en Examens

PERSMAP

CENTRAAL EXAMEN 2023

30 maart 2023

INHOUD

1	Gegevens woordvoerders	3
2	Centraal examen 2023	4
3	Aantallen en data	5
3.1	Aantallen kandidaten per schoolsoort	5
3.2	Belangrijke data examenafnames	5
3.3	Aanvangstijden examenzittingen	5
3.4	Publicatie opgaven en correctievoorschriften	5
3.5	Geslaagd?	6
3.6	Landelijke slagingspercentages	6
4	Staatsexamens vo	7
4.1	Wat en voor wie zijn de Staatsexamens vo?	7
4.2	Coronamaatregelen voor de Staatsexamens vo	7
5	Meer informatie?	9
5.1	Websites	9
5.2	Vragen en klachten indienen	9
5.3	Youtube-kanaal	9
6	Inhoudelijke onderwerpen	11
6.1	Hoe komen de examens tot stand?	11
6.2	Betrokkenheid docenten bij het examenproces	11
6.3	Centrale examens nakijken	13
6.4	Aanvullingen op het correctievoorschrift	13
6.5	N-term zorgt voor eerlijkheid	13
6.6	Vak afsluiten in het voorlaatste leerjaar of op een hoger niveau	13
6.7	Cum laude	14
6.8	Flexibele en digitale centrale examens in vmbo bb en kb	14
6.9	Centrale examens en kandidaten met een ondersteuningsbehoefte	15
6.10	Onregelmatigheden	16
7	Betrokken ketenorganisaties	17
7.1	College voor Toetsen en Examens	17
7.2	Ministerie van OCW	17
7.3	Stichting Cito	17
7.4	Dienst Uitvoering Onderwijs	17
7.5	Inspectie van het Onderwijs	17
8	Aantallen kandidaten per schoolsoort en per vak	19

1 GEGEVENS WOORDVOERDERS

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS (CVTE)

Esther van Dijk / Nicol Sanders / Martijn Jacobus meergenaamd van der Zande

woordvoering@cvte.nl

06 - 20 45 47 45

MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Zie voor de gegevens van de woordvoerder van het ministerie van OCW de pagina

[persinformatie](https://www.rijksoverheid.nl/persinformatie) op Rijksoverheid.nl.

STICHTING CITO

Corine Theuns

pers@cito.nl

026 352 15 55

06 51 64 34 86

DIENST UITVOERING ONDERWIJS (DUO)

Tea Jonkman / Bert Viel

persvoorlichting@duo.nl

06 22 45 26 25 / 06 27 19 93 04

INSPECTIE VAN HET ONDERWIJS

Daan Jansen / Lucas Verbunt

d.jansen@onderwijsinspectie.nl / l.m.l.verbunt@onderwijsinspectie.nl

06 54 75 33 73 / 06 31 01 80 00

2 CENTRAAL EXAMEN 2023

In 2023 zijn er kleine maatregelen nodig tijdens de centrale examens in het voortgezet onderwijs vanwege de impact die het coronavirus nog steeds op het onderwijs heeft. De maatregelen bieden leerlingen meer ruimte het eindexamen te halen. Zo wordt het tweede tijdvak uitgebreid van vier naar tien afnamedagen. Door deze verlenging is er meer ruimte om eventuele ziekte uit het eerste tijdvak op te vangen. Verder komt er een uitbreiding van twee weken voor de centraal schriftelijk en praktische examens (cspe's). Ook de periode waarin op het vmbo de flexibele en digitale centrale examens basisberoepsgerichte leerweg (bb) en kaderberoepsgerichte leerweg (kb) worden afgenomen, wordt twee weken langer.

TIJDVAKKEN 2023

Flexibele en digitale examens

3 april tot en met 21 juli – bekendmaking n-termen 14 juni

Beroepsgerichte profielvakken (cspe's)

3 april tot en met 21 juli – bekendmaking n-termen 7 juni

Schriftelijke examens

1e tijdvak 11 mei tot en met 30 mei – bekendmaking n-termen 14 juni

2e tijdvak 19 juni tot en met 30 juni – bekendmaking n-termen 6 juli

ANDERE AANPAK VAN DE NORMERING

Wat betreft de normering is net als in 2021 en 2022 een andere aanpak nodig. Dit is een technische aanpassing aan de wijze van normeren. Het doel blijft nog steeds om de eisen die voor corona golden zo veel als mogelijk te handhaven. Meer informatie is te vinden via: [normering centrale examens 2023](#).

3 AANTALLEN EN DATA

3.1 AANTALLEN KANDIDATEN PER SCHOOLSOORT

Circa 185.828 kandidaten nemen dit jaar deel aan de centrale examens:

- vmbo: 90.819 kandidaten
  - 13.971 kandidaten basisberoepsgerichte leerweg (bb)
  - 25.055 kandidaten kaderberoepsgerichte leerweg (kb)
  - 51.793 kandidaten gemengde en theoretische leerweg (gl en tl)
- havo: 55.074 kandidaten
- vwo: 39.935 kandidaten

De aantallen kandidaten zijn gebaseerd op het aantal door scholen bestelde centrale examens bij DUO. Het aantal kandidaten dat feitelijk examen doet, ligt gemiddeld genomen 5 tot 10 procent lager omdat scholen bij het opgeven van de aantallen soms een veiligheidsmarge aanhouden.

3.2 BELANGRIJKE DATA EXAMENAFNAMES

- Van 3 april tot en met 21 juli:
Digitale centrale examens algemene vakken vmbo bb en kb
- Van 3 april tot en met 21 juli:
Centraal schriftelijke en praktische examens in de beroepsgerichte profielvakken
- Van 11 mei tot en met 30 mei:
Eerste tijdvak centrale (schriftelijke) examens algemene vakken
- Van 19 juni tot en met 30 juni:
Tweede tijdvak centrale (schriftelijke) examens
- Juli tot en met begin augustus:
Mondelinge college-examens van de Staatsexamens vo

Het examenrooster is te vinden op de websites van het College voor Toetsen en Examens: mijneindexamen.nl en Examenblad.nl en op Cito.nl.

3.3 AANVANGSTIJDEN EXAMENZITTINGEN

De aanvangstijden voor de centrale schriftelijke examens vmbo, havo en vwo in het eerste en tweede tijdvak zijn:

- Ochtendzittingen: 09.00 uur
- Middagzittingen: 13.30 uur

In het [tweede tijdvak](#) is een groot aantal vakken in de middag gepland. Dit in verband met de afnames in Caribisch Nederland en het tijdsverschil. In Caribisch Nederland is het niet mogelijk om alle examens in het eerste tijdvak af te nemen. Leerlingen in Caribisch Nederland doen een deel van de vakken daarom voor het eerst in het tweede tijdvak. Daarnaast is het tweede tijdvak ook voor hen bedoeld als inhaalmoment en voor een herkansing.

3.4 PUBLICATIE OPGAVEN EN CORRECTIEVOORSCHRIFTEN

De opgaven en correctievoorschriften van de schriftelijke examens worden in het eerste, tweede en derde tijdvak op de afnamedatum gepubliceerd op Examenblad.nl en Cito.nl. Het tijdstip waarop dit plaatsvindt is:

- Ochtendzittingen vanaf 14.00 uur
- Middagzittingen vanaf 16.00 uur (vmbo) en 17.00 uur (havo/vwo).

Op mijneindexamen.nl wordt na publicatie op [Examenblad.nl](https://examenblad.nl) een link opgenomen naar de correctievoorschriften.

3.5 GESLAAGD?

De N-termen (normering) van de centraal schriftelijke examens van het eerste tijdvak en de digitale centrale examens (vmbo bb en kb) worden bekendgemaakt op **woensdag 14 juni 2023**.

De N-termen van de beroepsgerichte profielvakken (cspe's) worden bekendgemaakt op **woensdag 7 juni 2023**.

De N-termen van de centraal schriftelijke examens van het tweede tijdvak worden bekendgemaakt op **donderdag 6 juli 2023**.

De publicatie van de N-termen gebeurt steeds om 8.00 uur op Examenblad.nl en Cito.nl. Na publicatie van de N-termen door het College voor Toetsen en Examens kan de school de uitslagen van de leerlingen vaststellen en bepalen of de leerlingen geslaagd zijn.

3.6 LANDELIJKE SLAGINGSPERCENTAGES

Op de dag dat de normering van de centrale examens door het College voor Toetsen en Examens (CvTE) bekend wordt gemaakt, is nog niet bekend hoeveel leerlingen landelijk zijn geslaagd. Dit komt omdat de scholen zelf de eindcijfers van de vakken van de leerlingen vaststellen. Het eindcijfer is het gemiddelde van het schoolexamencijfer en het centraalexamencijfer. Na vaststelling van de eindcijfers kijken scholen naar het vakkenpakket - de samenstelling van het gehele eindexamen - van de leerlingen om te bepalen of ze geslaagd zijn.

Scholen hebben tot het najaar de tijd om alle schoolexamencijfers en centraalexamencijfers van hun leerlingen in te leveren bij DUO. Aan het einde van het kalenderjaar publiceert DUO in de [Examenmonitor VO](#) vervolgens de landelijke resultaten van het eindexamen van het afgelopen jaar.

De Inspectie van het Onderwijs publiceert ieder jaar uiterlijk de derde woensdag van mei de slagingspercentages in de [Staat van het Onderwijs](#).

4 STAATSEXAMENS VO

4.1 WAT EN VOOR WIE ZIJN DE STAATSEXAMENS VO?

Niet iedereen is in staat om aan het reguliere voortgezet onderwijs deel te nemen en examens af te leggen. Voor wie dat niet lukt, bestaat de mogelijkheid staatsexamen te doen. Dit kan voor elk vak op vmbo-, havo- en vwo-niveau. Een kandidaat kan per jaar in één of meer vakken examens afleggen. Voor het behalen van een individueel vak, ontvangt de kandidaat een certificaat. Een kandidaat kan het behalen van een diploma over een aantal jaren spreiden. Een diploma dat behaald is bij de Staatsexamens vo is gelijkwaardig aan een diploma van een reguliere school en heeft dezelfde maatschappelijke waarde.

De Staatsexamens vo zijn bedoeld voor de volgende kandidaten:

- kandidaten die zich individueel op een examen voorbereiden, zoals vroegtijdige schoolverlaters, militairen, hoogbegaafde kinderen, ouderen, gedetineerden, topsporters
- leerlingen van veel niet-door-het-rijk-bekostigde-scholen
- leerlingen van scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso: scholen voor dove en slechthorende kinderen, voor blinde en slechthorende kinderen, en voor kinderen met een andere lichamelijke of geestelijke beperking)

In 2023 hebben 8349 kandidaten zich aangemeld voor de mogelijkheid om staatsexamens af te leggen:

Aanmeldingen 2023	VO	VSO
VMBO BB/KB	6	1056
VMBO GL/TL	360	2121
HAVO	1210	1070
VWO	2293	233
Totaal	3869	4480

Op scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso) komt een staatsexamencommissie de Staatsexamens afnemen. Aan de exameneisen wordt niet getornd. Wel wordt rekening gehouden met de omstandigheden van een kandidaat. Maatwerk voor de kandidaat is het uitgangspunt. Deze aangepaste manier van examineren zorgt ervoor dat ook deze leerlingen een vo-diploma kunnen behalen waarmee ze kunnen doorstromen naar vervolgonderwijs. Kijk ook de video '[mondellinge Staatsexamens in het vso, hoe werkt dat?](#)'.

Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de Staatsexamens vo en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens. DUO is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de Staatsexamens vo.

De Staatsexamens bestaan evenals de reguliere examens uit twee gedeelten: het centraal examen en het college-examen, meestal een mondeling examen. Staatsexamenkandidaten moeten zich vóór 1 januari aanmelden bij DUO in Groningen. Hier kunnen zij ook aangeven of zij een ondersteuningsbehoefte hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan extra tijd vanwege dyslexie of aan het meenemen van een vertrouwenspersoon.

4.2 CORONAMAATREGELEN VOOR DE STAATSEXAMENS VO

De maatregelen voor de Staatsexamens als gevolg van de coronamaatregelen worden toegelicht in een servicedocument: [Servicedocument staatsexamen 2023 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

In het kort:

o **Een duimregeling**

Voor staatsexamenkandidaten die in 2023 voor hun diploma opgaan, maar niet slagen, worden de resultaten van één vak buiten beschouwing gelaten om zo toch het diploma te

halen. Daar zijn uiteraard wel regels aan verbonden. Een kandidaat moet hierbij tenminste resultaten inbrengen uit 2022, 2021 of 2020. Op het vmbo/havo/vwo mag dit geen resultaat zijn van een kernvak. Op het havo/vwo mag ook het cijfer van het profielwerkstuk buiten beschouwing gelaten worden.

○ **Ruimere herkansingsregeling**

Als het toepassen van deze zogenoemde duimregeling niet voldoende is om te slagen, dan mag je een herkansing doen. Dit mag alleen als je daardoor kunt slagen. Deze herkansing omvat maximaal alle onderdelen van twee vakken waarin de kandidaat in 2023 Staatsexamen heeft gedaan

Meer informatie over de staatsexamens vo: [Staatsexamensvo.nl](https://staatsexamensvo.nl) en [Duo.nl/staatsexamenkandidaat](https://duo.nl/staatsexamenkandidaat)

5 MEER INFORMATIE?

5.1 WEBSITES

[Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl)

De website Examenblad.nl van het College voor Toetsen en Examens (CvTE) biedt alle informatie over de centrale examens. De website is vooral bedoeld voor examensecretarissen en docenten.

[Mijneindexamen.nl](https://www.mijneindexamen.nl)

Op mijneindexamen.nl van het College voor Toetsen en Examens vinden examenleerlingen alle officiële informatie over de eindexamens. Wanneer is welk examen? Welke hulpmiddelen mag je bij je examen gebruiken? Wanneer ben je geslaagd? Leerlingen kunnen er hun eigen rooster samenstellen en per vak de bijbehorende informatie checken.

[Lerenvoorhetexamen.nl](https://www.lerenvoorhetexamen.nl)

Examenleerlingen vinden hier alle informatie om zich goed voor te bereiden op het examen. Zo kunnen leerlingen er uitleg over examenstof vinden via bijvoorbeeld filmpjes en livestreams.

[Examenvoorbereiding \(cito.nl\)](https://www.examenvoorbereiding.cito.nl)

Op deze website wordt examenmateriaal van de laatste drie jaren ontsloten. Het helpt examenleerlingen en docenten bij hun voorbereiding. Leerlingen kunnen hun antwoorden zelf nakijken met het officiële correctievoorschrift en met de normering bepalen welk cijfer ze behaald zouden hebben.

5.2 VRAGEN EN KLACHTEN INDIENEN

[Examenklacht.nl](https://www.examenklacht.nl)

Examenleerlingen kunnen met hun vragen en klachten over de examens terecht bij de klachtenlijn van het LAKS. Deze is in april weer geopend.

[Examenlijn](https://www.examenlijn.nl)

De examenlijn is het loket van het College voor Toetsen en Examens dat in de centraal examentijd vragen van docenten over examenopgaven, correctievoorschriften en normering behandelt. De examenlijn is te bereiken via het contactformulier op Examenloket: [Stel uw vraag \(officeheart.nl\)](https://www.officeheart.nl) en op Examenblad: [Stel uw vraag - Examenblad](https://www.examenblad.nl).

[Examenloket](https://www.examenloket.nl)

Docenten en examensecretarissen kunnen met vragen over examens in het voortgezet onderwijs terecht op één plek: het Examenloket. Vragen aan de examenlijn lopen via het examenloket.

[Ouders & Onderwijs](https://www.ouders-en-onderwijs.nl)

Ouders kunnen met vragen terecht bij de organisatie Ouders & Onderwijs.

5.3 YOUTUBE-KANAAL

Normering

Als een leerling een examen heeft gemaakt dan krijgt hij voor zijn prestatie een aantal scorepunten. Pas als bekend is bij hoeveel scorepunten een voldoende wordt behaald, krijgt de score betekenis. Dat noemen we normeren. In de rubriek [Normering vo](#) vind je verschillende video's die uitleg geven over de normeringssystematiek.

Uitlegvideo VSO-leerlingen staatsexamens

In [deze video](#) worden twee leerlingen gevolgd van een vso-school (voortgezet speciaal onderwijs) die een mondeling college-examen voor de staatsexamens gaan doen. Je krijgt niet

alleen te zien hoe zo'n examen gaat, maar er wordt ook inhoudelijk meer uitgelegd over twee vakken.

CvTE Backstage

De rubriek [CvTE Backstage](#) geeft een kijkje 'achter de voordeur' bij het College voor Toetsen en Examens. Collega's van het CvTE en docenten die betrokken zijn bij de totstandkoming van de centrale examens en examenafnames gaan in op actuele kwesties rondom het CvTE.

Voorlichtingsfilm over examenproces

Op het YouTube-kanaal van het College voor Toetsen en Examens is een film te vinden die het proces rond de centrale examens duidelijk in beeld brengt. Er wordt uitgelegd hoe de centrale examens tot stand komen, welke organisaties daarbij betrokken zijn, hoe stichting Cito de vragen bedenkt en hoe het CvTE de normering bepaalt. [Bekijk de voorlichtingsfilm](#).

6 INHOUDELIJKE ONDERWERPEN

6.1 HOE KOMEN DE EXAMENS TOT STAND?

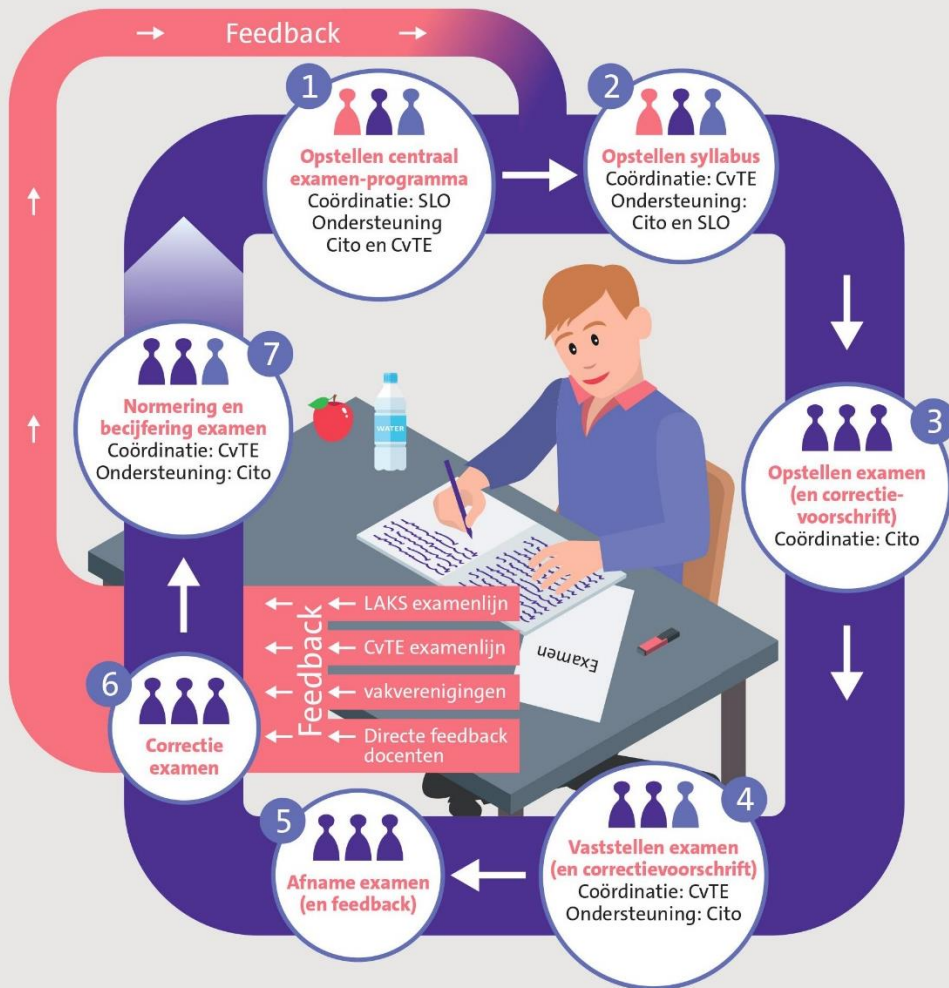
Het creëren van een centraal examen begint al zo'n twee jaar voordat deze wordt afgenomen. De examenprogramma's van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vormen het beginpunt van de centrale examens. Die regelen per vak wat de leerling moet kennen en kunnen en geven aan wat in het centraal examen thuishoort en wat in het schoolexamen. Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) legt vervolgens een gedetailleerdere omschrijving van de examenstof voor een centraal examenvak vast in een *syllabus*. De syllabus is de basis voor de constructie-opdracht aan stichting Cito. Cito maakt aan de hand van de constructieopdrachten de centrale examens. Vervolgens worden de examens voorgelegd aan de vaststellingscommissies van het CvTE. Deze vaststellingscommissies beoordelen of de examens geschikt en passend zijn als centraal examen.

6.2 BETROKKENHEID DOCENTEN BIJ HET EXAMENPROCES

Er werken veel docenten mee aan de centrale examens. Voor elk centraal examen is er een *vaststellingscommissie*, bestaande uit docenten die het centraal examen goedkeuren en vaststellen. Ook in de *constructiegroepen* en *constructieforums* bij stichting Cito, waarin de opgaven voor de centrale examens worden gemaakt, zitten docenten die examenklassen hebben. Dat zelfde geldt voor *syllabuscommissies*. Alles bij elkaar dragen 1.500 docenten rechtstreeks bij aan het ontwikkelen en vaststellen van de centrale examens voor voortgezet onderwijs.

Zie ook de pagina [docentbetrokkenheid](#) op [Examenblad.nl](#).

Proces van totstandkoming en beoordeling van centrale examens vo

Legenda

- = Docenten voortgezet onderwijs
- = Docenten naastgelegen vervolgonderwijs (waaronder vakdidactici)
- = Vakexpert/leidinggevende vo, mbo, ho

Kerngegevens examenproces

- 100 CE vakken voortgezet onderwijs (varianten voor verschillende niveaus vmbo niet meegerekend)
- Ca. 12.000 examenopgaven (1e tijdvak)
- Ca. 400 examens (incl. de verschillende examenvarianten voor vmbo)

De minister van OCW is verantwoordelijk voor het vaststellen van het examenprogramma en verleent goedkeuring aan de door het CvTE vastgestelde syllabi. Het CvTE is namens de minister de regisseur van het gehele examenproces. Het CvTE is verantwoordelijk voor de kwaliteit van centrale examens en het faciliteren van een vlekkeloze afname. Per stap coördineert een ketenpartner (SLO, Cito of CvTE) de landelijke commissie die zorgt voor het opstellen van een product. De docenten die in deze commissies plaatsnemen, zijn afkomstig uit de volle breedte van het voortgezet onderwijs of het naast gelegen vervolgonderwijs.

6.3 CENTRALE EXAMENS NAKIJKEN

Bij alle vakken kijkt de leraar van de leerling het centraal examen als eerste corrector na. Het schriftelijk werk van alle leerlingen wordt, samen met de beoordeling van de eerste corrector, aan de tweede corrector gezonden. Dat is een leraar van een andere school. Die kijkt het werk ook na. Daarna stellen beide leraren in onderling overleg de score vast die iedere leerling behaald heeft. Zij geven die score door aan de directeur van de school van de leerling.

Lees meer over de rol van docenten als corrector op ikhebeenexamenklas.nl.

6.4 AANVULLINGEN OP HET CORRECTIEVOORSCHRIFT

Bij de Examenlijn van het CvTE komen vaak vragen van docenten en examensecretarissen en het LAKS binnen over met name de manier waarop het antwoordmodel (= correctievoorschrift) van een examen moet worden toegepast. Deze vragen van docenten en het LAKS worden allemaal zorgvuldig door het CvTE gewogen. Specifieke vakinhoudelijke vragen worden afgestemd met de desbetreffende voorzitter van een vaststellingscommissie van het CvTE.

Als na zorgvuldig onderzoek blijkt dat er gegronde reden is voor aanpassingen, wordt een aanvulling op het correctievoorschrift naar alle scholen gestuurd. Af en toe blijkt namelijk dat een vraag in een examen niet werkt zoals bedoeld. Dat kan soms komen door een inhoudelijke onvolkomenheid in de opgave, maar vaker door andere oorzaken. Bijvoorbeeld doordat een vraag anders kan worden gelezen dan bedoeld. Dat kan leiden tot een beoordeling die niet elke kandidaat recht doet. Soms meldt dan de aanvulling dat in afwijking van het correctievoorschrift ook een ander antwoord goed gerekend moet worden.

Zie ook [CvTE Backstage](#) over aanvullingen op het correctievoorschrift.

Vaak gaat een aanvulling op het correctievoorschrift dus niet over een fout, maar is het bedoeld als verduidelijking. Het is een hulp bij de onderlinge communicatie tussen de eerste en tweede corrector. Het CvTE streeft ernaar niet later dan vier werkdagen na afname van het examen nog een aanvulling op te sturen. De aanvullingen zijn te vinden op de site van mijneindexamen.nl, Examenblad.nl en Cito.nl.

Voor meer informatie: [Examenlijn](#).

6.5 N-TERM ZORGT VOOR EERLIJKHEID

Elk jaar zijn er nieuwe examens. Met behulp van onder andere een pre-test meten we het verschil in moeilijkheid. Dit verschil wordt uitgedrukt in de N-term. De N-term compenseert voor de moeilijkheidsgraad bij het berekenen van het cijfer. Als een examen relatief makkelijk is, wordt de N-term laag (minimaal 0) en als een examen relatief moeilijk is wordt de N-term hoger (meestal maximaal 2). Zo zorgt de N-term ervoor dat het cijfer dat een leerling haalt niet afhankelijk is van de moeilijkheidsgraad van het examen. Leerlingen halen dus voor een moeilijk examen hetzelfde cijfer als dat ze voor een makkelijker examen zouden hebben gehaald.

Zie voor meer uitleg over de totstandkoming van de N-term: Examenblad.nl/n-term.

6.6 VAK AFSLUITEN IN HET VOORLAATSTE LEERJAAR OF OP EEN HOGER NIVEAU

Het is mogelijk voor een leerling om een vak in het voorlaatste jaar af te sluiten met een centraal examen; dus in vmbo 3, havo 4 of vwo 5. Ook hebben leerlingen de mogelijkheid om een of meer vakken op een hoger niveau af te leggen. Ook het schoolexamen moet dan op het hogere niveau worden afgelegd. Het hogere niveau wordt op de cijferlijst bij het diploma vermeld. Bijvoorbeeld bij een havoleerling die Engels vwo doet, wordt 'Engels (vwo)' vermeld. Als een leerling op het gekozen hogere niveau niet slaagt, krijgt deze een *extra* herkansing op het niveau van de eigen schoolsoort.

6.7 CUM LAUDE

Leerlingen kunnen het *judicium cum laude* behalen in het voortgezet onderwijs. Ze krijgen deze kwalificatie als ze met een gemiddelde van een 8,0 of hoger slagen.

6.8 FLEXIBELE EN DIGITALE CENTRALE EXAMENS IN VMBO BB EN KB

De centrale examens voor de algemene vakken (zoals Nederlands en wiskunde) in vmbo bb en kb zijn digitaal en niet op papier. Anders dan bij de papieren examens is er vooraf geen vaste landelijke dag bepaald waarop leerlingen deze examens kunnen maken. Scholen mogen het afnamemoment voor hun leerlingen zelf inplannen binnen de periode van 3 april tot en met 21 juli. Met andere woorden, leerlingen kunnen over een periode van ruim 3 maanden hun centrale examens spreiden.

Van elk examen zijn er meerdere varianten beschikbaar. Daarmee kunnen scholen in de vastgestelde periode zelf de afname inplannen. Dat kan voor verschillende leerlingen op een zelfde school op een ander moment zijn. Gekozen kan worden voor het meest optimale moment per leerling. We spreken dan ook niet van een eerste, tweede of derde tijdvak, maar over een afnameperiode. In deze periode kunnen ook de herexamens worden gemaakt. Zodra leerlingen de uitslag van hun examens krijgen, kunnen scholen hun leerlingen laten herkansen. Bij wijze van spreken kan dit de volgende dag al.

De normeringen voor de flexibele en digitale examens vmbo bb en kb worden op 14 juni bekend gemaakt, tegelijkertijd met de normering van de examens in vmbo tl, havo en vwo.

De N-termen voor de flexibele digitale examens gelden ook voor de herkansingen. Dat betekent dat bij de herkansing er, in tegenstelling tot de papieren centrale examens, na het nakijken van het herexamen meteen een uitslag bepaald kan worden per leerling.

Het systeem houdt bij welke variant een leerling heeft gemaakt en wijst automatisch een andere variant aan als die leerling voor een herkansing door de school wordt ingepland. Verreweg de meeste vmbo-bb- en kb-scholen kiezen voor dit flexibele examensysteem (In 2023 is dat 99% van de scholen met kandidaten bb en/of kb). Slechts 1% van de vmbo-bb- en kb-scholen neemt nog papieren examens af.

Bij een aantal examens wordt de computer gebruikt om alleen de opgaven en bronnen te tonen. De bronnen kunnen zowel afbeeldingen zijn als geluids- en filmfragmenten. De leerlingen schrijven de antwoorden op papier. Dit betreft de examens in de kunstvakken voor vmbo (dans, drama, muziek) en voor havo/vwo kunst (beeldende vormgeving, dans, drama, muziek, algemeen) en muziek.

Waarom digitale centrale examens?

Een belangrijke voorwaarde om een centraal examen digitaal aan te bieden is dat dat (pedagogische of vakinhoudelijke) meerwaarde moet hebben ten opzichte van een papieren examen. Zo maken computers een meer multimediale aanpak mogelijk. Bij de digitale examens kan ruim gebruik worden gemaakt van kleur, geluid en bewegende beelden. Bij de talenexamens wordt ook luistervaardigheid getoetst. Dyslectische kandidaten kunnen de tekst die op het scherm staat laten uitspreken. Er is ook een speciale aanpassing voor dove kandidaten. En afnames van digitale examens kunnen flexibel worden ingepland door scholen.

Zie ook de [CvTE TV-aflevering](#) over digitale examens.

Demo- en voorbeeldexamens

De digitale examens worden afgenomen in Facet. Dit systeem heeft een openbaar toegankelijke oefenomgeving ([Oefenen.facet.onl](#)) waarop veel toetsen en examens te vinden zijn.

Scholen kunnen hun leerlingen ook op het examen voorbereiden met door henzelf inplanbare oefenexamens in Facet.

6.9 HULPMIDDELEN

Bij alle vakken (vmbo, havo, vwo) is een basispakket hulpmiddelen toegestaan:

- schrijfmateriaal, inclusief millimeterpapier
- tekenpotlood
- blauw en rood kleurpotlood
- liniaal met millimeterverdeling
- passer
- geodriehoek
- vlakgum
- gewone elektronische rekenmachine
- verklarend woordenboek Nederlands

Daarnaast zijn extra hulpmiddelen toegestaan:

- woordenboeken van en naar de vreemde taal (alle talenexamens)
- grafische rekenmachine bij wiskunde A, B en C havo en vwo, *mits* deze machines zijn goedgekeurd door het College voor Toetsen en examens (CvTE)
- door het CvTE vastgesteld, specifiek op het vak gericht informatiemateriaal bij:
  - natuurkunde, scheikunde en biologie havo en vwo;
  - natuur- en scheikunde 1, natuur- en scheikunde 2.

Naast het basispakket hulpmiddelen mogen leerlingen ook hulpmiddelen meenemen die op geen enkele wijze een relatie hebben met de exameneisen maar die wel functioneel (kunnen) zijn, zoals een nietmachine, puntenslijper, een markeerstift of een leesliniaal (loep).

Zie ook de [Regeling toegestane hulpmiddelen](#).

6.10 CENTRALE EXAMENS EN KANDIDATEN MET EEN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

Als een leerling een beperking heeft die het moeilijk maakt om het examen in zijn gewone vorm af te leggen, dan kan de directeur van de school kiezen voor een aangepaste afname. Leerlingen met een beperking kunnen zo, met doeltreffende aanpassingen die de belemmeringen wegnemen, in staat worden gesteld te laten zien dat ze aan de exameneisen voldoen.

De directeur kan voor aanpassingen kiezen als er een deskundigenrapport is dat dat aangeeft. De aanpassingen moeten in het voorafgaand onderwijs en in het schoolexamen waar relevant ook zijn gebruikt, en worden gemeld aan de Inspectie van het Onderwijs. De directeur van de school kan er *niet* voor kiezen om normen te versoepelen, onderdelen van het examen weg te laten of extra informatiemateriaal te verstrekken.

Meer informatie

Uitgebreide informatie over examens en kandidaten met een ondersteuningsbehoefte is terug te vinden op de gelijknamige pagina op [Examenblad.nl](#). Hierop is ook de brochure [kandidaten met een ondersteuningsbehoefte](#) gepubliceerd.

Bekijk ook onze backstagefilmpjes op het CvTE-YouTubekanaal:

- [Hoe kunnen we examens aanpassen voor leerlingen met een beperking?](#)
- [Hoe verloopt het examen muziek voor leerlingen met een visuele beperking?](#)

6.11 ONREGELMATIGHEDEN

Als een leerling bij het schoolexamen of het centraal examen een onregelmatigheid begaat, zoals fraude, zonder geldige regel afwezig zijn of het niet op tijd inleveren van het werk, dan kan een school één of meerdere van de volgende maatregelen treffen:

- het cijfer 1 geven voor het betreffende examenonderdeel;
- de kandidaat (verdere) deelname ontzeggen aan een of meer examenonderdelen;
- een examenonderdeel ongeldig verklaren; of
- opnieuw examen in een of meer onderdelen opleggen.

Het besluit van de school om één of een combinatie van bovengenoemde maatregelen te treffen wordt gemeld aan de inspectie.

Als op een school het centraal examen naar het oordeel van de inspectie op onregelmatige wijze plaatsvond, kan de inspectie besluiten dat het examen geheel of gedeeltelijk bij een of meer kandidaten opnieuw moet worden afgenomen. Dit gaat in dit geval niet ten koste van de herkansingsmogelijkheden.

7 BETROKKEN KETENORGANISATIES

7.1 COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens (het CvTE) is een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) en is onder andere verantwoordelijk voor en regievoerder van de centrale examens en de Staatsexamens in het voortgezet onderwijs. Het CvTE stelt, voor wat betreft de centrale examens voor het vo, middels de syllabi de examenstof vast. Ook is het CvTE belast met het bepalen van het examenrooster, de regels voor toegestane hulpmiddelen en de beoordelingsnormen. Daarnaast stelt het de regels voor de omzetting van scores naar cijfers vast (de normering). Voor een uitgebreide opsomming van de taken wordt verwezen naar de *Wet College voor toetsen en examens*.

Meer informatie: [Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl) en [CvTE.nl](https://www.cvte.nl)

7.2 MINISTERIE VAN OCW

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap draagt de eindverantwoordelijkheid voor de centrale examens, en stelt de examenprogramma's vast.

Meer informatie: [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl)

7.3 STICHTING CITO

Stichting Cito ontwikkelt de opgaven voor de centrale examens. Medewerkers van stichting Cito maken in samenwerking met ervaren docenten de concepten voor de examens en toetsen. Deze worden voorgelegd aan de vaststellingscommissies van het CvTE. Als een vaststellingscommissie een examen/toets heeft vastgesteld, maakt stichting Cito het examen op. Stichting Cito zorgt tijdens de productie voor een hoge toetstechnische kwaliteit van de centrale examens. Ook verricht stichting Cito onderzoek naar ontwikkeling en verdere kwaliteitsverhoging van de examens; zoals nieuwe vraagvormen, (ongewenste) factoren die van invloed kunnen zijn bij het afleggen van een examen, en de relatieve moeilijkheid van examens (normhandhaving). Bovendien voert stichting Cito de analyses uit van de centrale examens voor de normering door het CvTE.

Meer informatie: [Cito.nl](https://www.cito.nl)

7.4 DIENST UITVOERING ONDERWIJS

De afdeling Examens van DUO inventariseert voor alle vakken de aantallen examenkandidaten per school en regelt dat de examens gedrukt worden en in verschillende uitvoeringen tijdig op alle scholen komen. Ook ontwikkelt en onderhoudt DUO de software van Facet. Facet is het digitale systeem voor het afnemen van toetsen en examens. Verder zorgt DUO voor een eerlijke verdeling van de gemaakte examens over de tweede correctoren. Ook de staatsexamens en de centrale examens van kandidaten in het buitenland worden vanuit DUO gecoördineerd.

DUO beheert het examenresultatenregister. In dit register worden de uitslagen van examens vanaf 1910 bewaard. Voor kandidaten die hun diploma kwijt zijn, kan DUO tegen betaling in veel gevallen een vervangend document leveren. DUO beheert ook [mijndiplomas.nl](https://www.mijndiplomas.nl). Hiermee kunnen diplomahouders gratis een digitaal uittreksel van hun diploma krijgen. Ten slotte levert DUO aan bijna 70 procent van de scholen voor voortgezet onderwijs de diploma's, cijferlijsten en certificaten.

Meer informatie: [DUO.nl](https://www.duo.nl)

7.5 INSPECTIE VAN HET ONDERWIJS

De Inspectie van het Onderwijs ziet erop toe dat de afname van de centrale examens, die plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van de directeur van de school, volgens de voorschriften verloopt. In bepaalde gevallen kan zij maatregelen nemen, bijvoorbeeld de afname van een examen van een kandidaat of op een school ongeldig verklaren. Vooraf melden

scholen of kandidaten extra tijd of afnamemogelijkheden nodig hebben (bijvoorbeeld bij dyslexie of een visuele handicap). Achteraf controleert de inspectie of de scholen de juiste uitslag bepaald hebben aan de hand van de eindexamengegevens.

Meer informatie: [Onderwijsinspectie.nl](https://onderwijsinspectie.nl)

8 AANTALLEN KANDIDATEN PER SCHOOLSOORT EN PER VAK

De aantallen kandidaten zijn gebaseerd op het aantal door scholen bestelde centrale examens bij DUO. Het aantal kandidaten dat feitelijk examen doet, ligt gemiddeld genomen 5 tot 10 procent lager omdat scholen bij het opgeven van de aantallen soms een veiligheidsmarge aanhouden.

Tabel 1: Aantallen examenkandidaten vmbo in 2023 voor de algemene vakken

Vak	bb (basis)	kb (kader)	gl/tl
Nederlands	13.971	25.055	51.793
Fries	-	-	80
Frans	5	26	4224
Duits	486	1892	17.924
Engels	13.088	25.077	52.574
Arabisch	-	7	65
Turks	1	15	49
Spaans	-	34	566
economie	3785	8464	36.176
maatschappijkunde	1430	2728	6759
aardrijkskunde	232	600	17.723
geschiedenis en staatsinrichting	165	335	23.091
wiskunde	10.351	18.696	43.143
natuur- en scheikunde 1	4046	6616	14.674
natuur- en scheikunde 2	-	-	8332
biologie	6420	12.304	31.187
beeldende vakken	-	-	10.586
muziek	-	-	1011
dans	-	-	113
drama	-	-	578

Tabel 2: Aantallen examenkandidaten vmbo in 2023 voor cspe's

Vak	bb (basis)	kb (kader)	gl
bouwen, wonen, interieur	1250	1850	402
prod., install., energie	1481	2447	529
mobiliteit en transport	532	704	119
media, vormgeving en ICT	268	819	404
zorg & welzijn	3852	7199	1629
economie & ondernemen	1453	3199	980
horeca, bakkerij, recreatie	819	1404	226
dienstverlening & producten	2989	6062	6468
groen	2237	3218	2601

Tabel 3: Aantallen examenkandidaten in 2023 voor havo- en vwo

Vak	havo	vwo
Nederlands	55074	39935
Fries	64	32
Latijn	-	6854
Grieks	-	2749
Frans	9749	14187
Duits	15359	19250
Engels	55277	40498
Spaans	1262	2607
Russisch	11	48
Turks	81	51
Arabisch	103	89
geschiedenis	35982	18777
aardrijkskunde	24807	14906
wiskunde A	40332	21763
wiskunde B	11633	18658
wiskunde C	-	1024
natuurkunde	14009	21625
scheikunde	21171	23730
biologie	22772	21912
economie	33033	19997

Vak	havo	vwo
maatschappijwetenschappen	6730	3805
bedrijfseconomie	14678	10556
muziek	1132	1192
tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving	4432	2429
filosofie	1757	3746
kunst algemeen	7734	5285

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.staatsexamensnt2.nl)